ABOUT THE LABYRINTH OF SELF-KNOWLEDGE AND THE MYTH OF INTERNAL HAPPINESS

Adrian IANCU
"Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Life as a maze of self-knowledge is the basis of narrative fiction novel that acquires voltage autobiographical confession that alter ego through storytelling. Character biography is punctuated by moments that character is destiny into the irrational. Convicted, based on ambiguous charges, Petrini's destiny is to probe his own interiority in search of truth, landscape marked by two lines of force: the myth of happiness through love and death as a unique phenomenon, irepetabil.The destiny of the individual is a maze, then out of this labyrinth, in other words, freedom, escape, is the enigma of happiness. Saving solution is love, love with all ethical connotations that it generates. The sequence of the end of the novel is eloquent.

Keywords: maze knowledge, inner happiness, inner dialogue, self-consciousness, narrative discourse

Odată cu apariţia personajului Victor Petrini în peisajul romanului românesc, itinerariul cristalizării conştiinţei de sine atinge, cu siguranţă, dacă ne raportăm la tot ce s-a scris până în momentul apariţiei romanului, apogeul. Scriind despre Petrini, personajul central din *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda (vol.I-III, 1980), critica literară îl consideră un *"erou care crede în puterea spiritului şi în mitul fericirii prin dragoste"*[1]. Dacă la acestea adăugăm şi ideea că geometria interioară a lui Petrini rezultă dintr-o *"**experienţă** într-o **conştiinţă** prin intermediul aventurii"*[2], avem deja punctul de pornire pentru sondarea peisajului interior al personajului.

Viaţa ca labirint al cunoaşterii de sine constituie suportul narativ al romanului în care ficţiunea dobândeşte tensiune autobiografică prin confesiunea acelui alter ego povestitor. Biografia lui Petrini este jalonată de câteva momente în care destinul personajului se află sub semnul iraţionalului. Condamnat, pe baza unei acuzaţii ambigue, destinul lui Petrini este acela de a-şi sonda propria interioritate în căutarea adevărului, peisaj marcat de două linii de forţă: mitul fericirii prin iubire şi moartea ca fenomen unic, irepetabil.

"Moartea e un fenomen simplu în natură, numai oamenii îl fac înspăimântător. Vorbesc de moartea naturală, care adesea e o dulce ispită. Înainte de a fi depus aici în această celulă, din care nu voi mai ieşi decât pentru a intra într-o captivitate perpetuă, în plimbările mele solitare pe la marginea oraşului, pe poteci, uitându-mă în jos şi privind pământul, un sentiment senin se insinua în sufletul meu, la început de dragoste pentru el,

[1] Eugen Simion, *Prefaţă*, în Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni,* Editura Cartea Românească, ediţia a II-a, Bucureşti, 1984: *"Marin Preda a scris, în fond, un roman pe care n-aş putea să-l numesc decât romanul unei mari conştiinţe. Conştiinţa, întâi a unui mare prozator care judecă fără părtinire, fără mistificaţie (nici măcar aceea ce se bizuie pe un titanic sentiment al justiţiei!) o istorie în care forţele se confruntă în chip dramatic; conştiinţa, apoi, a unui erou care crede în puterea spiritului şi în mitul fericirii prin dragoste. Destinul îl loveşte de mai multe ori, însă înfrângerile nu-l împing spre negaţia valorilor şi nu-i sălbăticesc sufletul! Victor Petrini atinge, într-o lume confuză, condiţia tragicului, pentru că nu se îndoieşte de puterea spiritului de a rămâne demn şi necruţător în suferinţă. Iubirile şi întâmplările absurde îl aruncă în braţele deznădejdii şi ale onoarei, spiritul îi dă însă forţă să treacă prin ele, nu netulburat (mit învechit al omului clasic) ci neliniştit şi lucid, luciditatea fiind forma demnităţii sale"*. (p.30).

[2]Op.,cit: p.7.

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

pământul negru, tăcut, liniştit, apoi de atracţie, de dorinţă, un fel de melancolie, de nostalgie blândă, de a mă culca pe el şi a rămâne întins pentru totdeauna. „

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.33)

Rodul unei conştiinţe nu trebuie să dispară, ci trebuie să mărturisească despre frământatul destin al personajului. De altfel, textul romanului se structurează din dorinţa de a mărturisi, din necesitatea de a face cunoscut celuilalt/celorlalţi aspecte relevante din arhipelagul individualităţii.

"Prietenul meu, fostul judecător, m-a sfătui să scriu pe larg cum s-au petrecut lucrurile şi să-i dau lui, care mi-e avocat mărturisirea, s-o aibă pentru ultima înfăţişare la proces […]"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.34-35)

Dacă admitem că destinul personajului este un labirint, atunci ieşirea din acest labirint sau, altfel spus, libertatea, evadarea, este enigma fericirii. Pentru Petrini soluţia salvatoare este dragostea, iubirea cu toate conotaţiile etice pe care aceasta le generează. Secvenţa din finalul romanului este elocventă în acest sens.

"Mi-am recitit acest lung manuscris şi dincolo de ceea ce el conţine, m-a uimit barbaria concretului, pe larg etalat, şi cu plăcere vizibilă, şi pe care nu l-am putut ocoli fiind încredinţat că altfel m-aşi fi chinuit îndelung, fără să obţin spiritualmente, eliberarea totală a conştiinţei mele de ceea ce am trăit. Am fost ispitit, o clipă, să-l arunc pe foc. Şi totuşi, mi-am spus, trebuie să-i dau drumul să meargă."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, III, p.316-317)

Există mai multe moduri de a citi această carte, mai multe posibile trasee de lectură prin labirintul narativ al textului ei. Putem desluşi în ea un roman filozofic sau un roman, de ce nu, politic sau unul psihologic, dar dacă focalizăm atenţia noastră asupra personajului central Victor Petrini, putem vorbi despre sondarea adevărului despre sine, adevăr care nu se lasă descoperit, în cazul acesta, nici prin sondarea interiorităţii, nici a exteriorităţii acestuia, ci prin proiecţia/raportarea personajului referenţial, la celălalt/ceilalţi.Discursul narativ se constituie într-un dialog interior în căutarea adevărului, al propriului adevăr al personajului, în acea cădere liberă în care acesta dă impresia că se află. Petrini trăieşte, pe parcursul destinului său, drama pierderii de sine şi dramatismul regăsirii în alte ipostaze[3].

Uitarea de sine ia forma contopirii cu pământul (*"[…] şi privind pământul, un sentiment senin se insinua în sufletul meu", Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.33)*, sursa vegetalului, a existenţei primare. Personajul depăşeşte, însă, starea de cădere, de uitare de sine, prin implicarea în derularea existenţei sale, secvenţial, prin proiecţii ale eului asupra celorlalte personaje. Exceptând secvenţa iniţială şi cea finală, substanţa narativă a romanului este constituită de progresiva *"mărturisire" întru existenţă*. Romanul devine un jurnal, în sensul cel mai bun al cuvântului, al fiinţării unei conştiinţe, iar modalitatea de realizare artistică este una aparte: sondarea profunzimii reliefului interior al unei conştiinţe. Drama, tragicul existenţei personajului Petrini vine din faptul că acesta se străduieşte să găsească legături de cauzalitate între situaţii şi trăiri aflate în două planuri diferite: situaţii exterioare şi independente de conştiinţa de sine şi trăiri ale eului de profunzime. Din acest

[3]Mihai Şora, *Despre dialogul interior*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995: *"Vorbind despre CĂDERE, vorbim despre ultima condiţie a dialogului, cea care – umplând, prin adăugarea la celelalte, porţiunea rămasă până la ea neocupată în câmpul condiţiilor – îi este şi condiţia suficientă: cea care, odată scoasă la lumină, dă în sfârşit seama exhaustiv de drama dialogicităţii, care nu e altceva decât drama pierderii de sine: căci cea mai sigură cale de a te pierde este de a începe să te preferi şi nu există şanse să te găseşti decât dacă începi prin a te uita (să căutăm, de pildă, adevărul: dacă îl vom găsi cu adevărat, ceea ce vom fi găsit va fi propriul nostru adevăr; dar dacă ne propunem în mod deliberat să căutăm ceea ce numim adevărul nostru, niciodată, niciodată nu vom întâlni adevărul)"*. (p.96).

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

moment, istoria unei conştiinţe marchează destinul personajului al cărui relief interior ni se dezvăluie pe parcursul discursului narativ. Ni se dezvăluie relaţia tată-fiu.

"Simţeam că în alcătuirea intimă a fiinţei mele exista o lege şi în a lui nu, şi cum putea trăi fără această lege, sau ce lege îl călăuzea?"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.35)

De fapt, nu e vorba aici, în mod direct, de vreo lege interioară, a conştiinţei de sine, ci, pur şi simplu,de moduri de viaţă şi scări de valori diferite, după care, fiecare din cei doi, în parte, măsoară importanţa şi liniile de forţă ale destinelor lor, de altfel, atât de diferite.Transparenţa portretului de adolescenţă a lui Petrini dezvăluie repere interioare de o simplitate genuină, amplificate, mai târziu, prin trăiri, şi de o complexitate şi unicitate ieşite din comun.

"Am fost un adolescent dur şi turbulent, dar rău conştient nu i-am făcut pe atunci decât mamei, fiindcă pentru duritatea mea am fost pedepsit (fără să mai spun că violenţa gândirii îmi era respinsă, nu totdeauna uşor, e adevărat, dar pătrundea greu în suflete şi când pătrundea apărea ura împotriva mea, aversiunea instinctivă de apărare).

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.36)

Analizată retrospectiv, *"tinereţea e o trufie, rareori o valoare",* iar la polul opus tinereţii, moartea, care aduce indivizii la acelaşi numitor comun, nu reprezintă deloc o soluţie care să corespundă principiilor eticii.

"Tinereţea e o trufie, rareori o valoare. Cel puţin în cazul meu, trufia mi-a apărut în conştiinţă într-o zi când am citit în Platon următoarea afirmaţie: <<Dacă moartea ar fi sfârşitul a tot, cei mai în câştig ar fi ticăloşii, moartea i-ar elibera şi de timp şi de suflet şi de păcate… şi tăcerea care s-ar lăsa peste mormintele lor ar fi egală cu a celor care au fost virtuoşi>>".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.36-37)

Luciditatea precoce este dobândită şi asumată ca urmare a pierderii credinţei în Dumnezeu şi va fi recuperată mai cu seamă ca eliberare decât ca debulosare şi pierdere a reperelor existenţiale.

"Aici e cazul să adaug că deşi aveam pe atunci abia şaisprezece ani, îmi pierdusem de mult credinţa în Dumnezeu şi în viaţa viitoare nu prin vreun proces dramatic, ci pe nesimţite, prin lipsa simplă de credinţă a altora, care spuneau, de pildă, la un pahar, cu veselie, sau fără vreo zguduire: ai murit, te mănâncă viermii… sau: sufletul nu se duce nici în rai, nici în iad, fiindcă nu s-a întors nimeni de acolo să ne spună cum e…"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.37)

Nici din categoria eroilor dostoievskieni nu face parte Petrini, pentru că nu acţionează conform schemei asumării libertăţii ca urmare a lipsei unui arbitru ori judecător absolut, de unde şi conceptul de a trăi *"sentimentul fără religie, fără evaziune mistică".*

"În loc să fiu neliniştit, turmentat ca un erou dostoievskian că dacă Dumnezeu nu există totul ne este permis, dimpotrivă, simţeam o jubilaţiune liniştită că sunt liber de credinţă şi nici un imbold de a răvăşi ceva nepermis nu mă ispitea. ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.38-39)

Raţionamentul duce înspre punerea în discuţie a ideii de păcat, idee care îl va urmări pe Victor Petrini şi care va contribui la constituirea unei interiorităţi puternic conturată a acestuia.

"<<Care păcate, mamă, i-am strigat în faţă, ce păcate ai făcut tu? Ce înţelegi tu prin păcat? Trebuie să-mi spui, fiindcă trebuie să ştii, altfel nu ţi-ar fi atât de frică să-l faci! Ai omorât pe cineva, sau ai vrut să-l omori? Ţi-ai omorât bărbatul ca să trăieşti cu altul? >>"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.51)

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Întrebarea revine, obsesiv, ceva mai târziu căpătând o altă formă, în opoziție cu ideea de virtute. Păcatul, sub cele şapte forme *"capitale"*, capătă nuanțe diferite de la un individ la altul.

"Ce era păcatul? Ea trebuia să ştie, să cunoască această temere subterană, care făcea să existe pe lume virtuoşi sau doritori de virtute. <<Ei, am repetat, îmi spui şi mie ce este păcatul? Înţeleg că nu poţi să-l spui pe al tău, dar ce înseamnă în general, a păcătui?!>>. <<Eşti copil, zise ea, o să afli singur ce e>>. „

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.52-53)

Conştientizarea înţelesului noţiunii de păcat apare la Petrini destul de devreme, dar într-o altă accepţiune decât a celor din preajma sa. El face apel la exemplul biblic cu femia desfrânată pentru a ajunge, în cele din urmă, la concluzia că trăieşte într-o lume *"impură"*.

"<<Ce e, mamă, am spus eu când tata s-a oprit. Mă adresasem ei, care suferea cu adevărat, şi nu lui, care era doar jignit şi înspăimântat că lumea o să mă arate cu degetul, ca şi când n-aş fi fost bărbat ci fată mare. „

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.71)

Petrini descoperă răspunsul la întrebarea pusă mamei şi, odată cu acesta, şi lipsa de linearitate a destinului uman. Discontinuitatea apărută în relaţia dintre părinţi produce efecte.

"Crezi mamă, că nu ţi-am ghicit păcatul? Te-ai măritat fără să iubeşti şi nici pe urmă nu l-ai iubit pe tata, şi nu fiindcă ţi-ar fi plăcut altul, ci aşa. Dar de măritat te-ai măritat, în loc să te fi dus într-o mânăstire. „

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni,I, p.72)

În căutarea adevărului despre sine, în sondarea conştiinţei de sine, Petrini se descoperă pe sine analizând actele şi acţiunile celorlalte personaje. Proiecţia capătă forma punerii personajului în situaţia celuilalt.

"[...] era clar, Nineta nu ezitase să curme o viaţă care <<nu mai mergea>>.

Acum am o iluminare: nici a mea nu mai merge, adică n-ar mai merge chiar dacă printr-un miracol aşi evada şi reuşi să fug din ţară."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.77)

Interioritatea indisolubil legată de exterioritate, de *"ataşamentul faţă de viaţă"*, viaţa ca speranţă, ca formă a libertăţii conştiinţei de sine este dominată de ideea de *"încătuşare"*, ca gest ultim al pierderii speranţei de a mai exista.

"Astfel voi înlătura printr-un act de violenţă supliciul care mă aşteaptă, căci nu pierderea totală a libertăţii mă sperie, ci ataşamentul meu faţă de viaţă, care m-ar tortura: eşti încătuşat, vei muri fără speranţă.

Mai bine s-o sfârşim înainte!"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.77)

Închiderea în sine, în peiajul său interior este, pentru Petrini, mai puternică decât tumultul vieții.

"[...] conştiinţa noastră este adesea atât de blindată încât poţi să tragi şi cu tunul în ea şi nu se clinteşte şi asta nu pentru că suntem atunci ticăloşi, monştri sau pur şi simplu canalii (e un fenomen natural şi misterios)".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.78)

Interioritatea este stăpânită de *"lumea pură a ideilor"*, atunci când *"experienţa de adolescent"* este marcată de liniile de forţă ale eului.

"Trebuie să spun că din experienţa de adolescent trăsesem concluzia că trebuie să stau liniştit, nici o fată nu se va îndrăgosti de mine şi că lucrul cel mai bun pe care îl aveam de făcut era să-mi văd de treabă, să-mi urmăresc ţelul meu, adică să ajung cineva în filozofie [...]"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.79)

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

Transgresia în lumea ideilor accentuează reperele interiorităţii în contrast cu cotidianul banal, lucru oarecum firesc, pentru un student le filozofie.

"[...] simţeam cum gândurile îmi zburau din nou cu elan spre lumea pură a ideilor şi uitam multă vreme că pe lume există şi o altfel de dragoste. „

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.80)

Petrini îşi sondează interioritatea în raport cu exterioritatea, căci, de altfel, cele două laturi ale eului nu pot fi niciodată privite, analizate separat, într-o încercare de autodefinire a lui.

"Mă uitam totuşi, adesea, în oglindă, îndelung, să descopăr de ce nu inspiram măcar simpatie. Hm! Aveam figura frumoasă fizic, dar urâtă în expresie. Frumuseţea era a trăsăturilor, urâţenia consta în ceva inefabil."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.80)

Avem, în rândurile de mai sus, prin intermediul autoportretului, *"imaginea sufletului"* (C.G.Jung) personajului, imagine în care interioritatea şi exterioritatea se îngemănează; trăsături ale interiorităţii transpar şi prind contur pe suprafaţa exterioară a eului[4]. Imaginea sufletului este proiectată în oglindă (*"Mă uitam, totuşi, adesea, în oglindă, îndelung, să descopăr de ce nu inspiram măcar simpatia", Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, p.80)*[5]. Proiecţia imaginii despre sine se produce mai întâi în oglindă, mai apoi locul oglinzii va fi luat de celălalt ca persoană/personaj aflat în preajma lui Petrini. Cu alte cuvinte, exilul interior ca formă a proiecţiei interiorităţii/exteriorităţii personajului, pe fundalul imaginii peisajului interior al celuilalt, salvează personajul de căderea în patologic şi îl direcţionează înspre căutarea adevărului despre sine, fapt care poate lua forma sondării eului moral, psihologic, etic, proces în plină dezvoltare, în context existenţial[6]. Calea căutării adevărului despre sine presupune definirea cu stricteţe a unui *"întreg complex de reprezentări care constituie centrul câmpului conştiinţei*[7], ci proiecţia acestui *"complex de reprezentări"* pe fundalul *"imaginii sufletului"* celuilalt, exilarea în celălalt prin *"a trăi prin"* celălalt, etapă superioară lui *"a trăi din"* fapte şi evenimente aflate în exterioritate şi reflectate în interioritatea personajului.

Căutarea adevărului despre sine înseamnă viaţă, existenţă, asumarea destinului, însuşirea unui itinerar posibil, unul din multele şi *"halucinantele"* itinerarii posibile ale vieţii.

"Un filozof francez, de origine română şi care şi-a trăit tinereţea în ţară, influenţat de Kierkegaard, se întreba într-unul din aforismele lui, cu dispreţ la adresa

---

[4]C.G.Jung, *Tipuri psihologice*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997: *"Imaginea sufletului reprezintă un caz special de imagini psihice, produse de inconştient. După cum persoana, atitudinea exterioară, apare în vise în general sub chipul anumitor persoane posedând într-un grad foarte marcat calităţile corespunzătoare, tot astfel inconştientul figurează sufletul, atitudinea interioară, prin persoane reprezentând calităţi corespunzătoare sufletului. O astfel de imagine se numeşte imagine a sufletului"* (p.481).

[5]Op.,cit.: *"Dacă imaginea sufletului este proiectată, apare o legătură afectivă necondiţionată cu obiectul. Dacă nu este proiectată, apare o stare de relativă neadaptare, numită de Freud narcisism. Proiectarea imaginii sufletului dispensează de preocuparea legată de procesele lăuntrice atâta vreme cât comportamentul obiectului concordă cu imaginea sufletului. Subiectul este pus astfel în situaţia de a-şi trăi şi dezvolta persoana proprie"* (p.483).

[6]Op.,cit.: *"Dacă imaginea sufletului nu este proiectată, apare cu timpul o diferenţiere de-a dreptul patologică în relaţiile cu inconştientul. Subiectul este inundat în măsură crescândă de conţinuturile inconştiente pe care nu le poate nici utiliza şi nici prelucra în vreun fel, din cauza relaţiei sale defectuoase cu obiectul. E de la sine înţeles că astfel de conţinuturi prejudiciază în bună măsură raportul cu obiectul"* (p.483).

[7]Op.,cit.: *"Eu. Prin "eu" înţeleg un complex de reprezentări care constituie câmpul conştiinţei mele şi care îmi pare a poseda un grad înalt de continuitate şi de identitate cu el însuşi"* (p.460).

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

romancierilor şi a pretenţiei lor că spun ceva descriind vieţile oamenilor: ce este o viaţă? Iar eu întreb: ce este altceva? O viaţă este totul şi felul cum se desfăşoară ea este adesea halucinant. „

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.106)

Coagularea conştiinţei de sine a personajului literar, cunoaşte la Petrini, punctul maxim, prin replierea, închiderea în sine (*"bârlogul în care să zicem că am fi reuşit să ne retragem", Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, p.106)* şi desăvârşirea prin proiecţia interiorităţii asupra celuilalt în căutarea adevărului despre sine.

"Dacă am rămâne la această seninătate care ne atinge ca o aripă dulce sufletul! E cel dintâi adevăr, cel adânc, care nu doare."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.87)

Aflarea adevărului despre sine (*"curiozitatea"* aflării adevărului despre sine) prin *"aşa-zisa luciditate"* îl defineşte şi substanţializează personajul Victor Petrini[8]. Drumul pe care îl parcurge îl plasează într-un continuu *"proces de diferenţiere"* (C.G.Jung)[9] faţă de şi în confruntarea cu celălalt, care este semenul său. A gândi înseamnă a se afirma pe sine, mai mult sau mai puţin în opoziţie cu o aşa-zisă normă colectivă, a se constitui prin liniile de forţă ale gândirii ca particularitate, nu neapărat contrară normei colective, ci mai degrabă ca eliberare prin *"înflorirea fiinţei"*[10].

"Ce înseamnă însă a gândi, adică a te gândi? În actualul stadiu în care se află gândirea umană, a te gândi înseamnă în realitate a întări de fapt un gând deja format. De aceea, de pildă, rar se întâmplă ca sfaturile să fie urmate. Individul merge orb înainte sub puterea gândului său, devenit obsesie."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.332)

Petrini distinge între noţiunea de fericire, care nu este un dat, ci o stare care trebuie dobândită, şi *"înflorirea"* interiorităţii, îmbogăţirea în elemente şi repere ca urmare a actului de a gândi, ca reflectare în sine a unui *"gând deja format"*, de dezvoltare a acestuia cu riscul de a înainta până în punctul în care dilatarea gândului, înflorind în interioritatea sa, riscă să se transforme în obsesia actului reflexiv. În căutarea adevărului despre propria interioritate, în sondarea unor zone care să aducă elemente stabile, capabile să o consolideze, prietenia, legătura, relaţia cu celălalt reprezintă o şansă pentru individ. Proiecţia eului în celălalt, prin relaţia care se stabileşte într-o prietenie, poate să aducă, chiar şi numai temporar, secvenţial, starea de linişte şi de siguranţă de sine.

---

[8]Op.,cit.: *"Individ. Individul este fiinţa în singularitatea ei; individul psihologic este caracterizat de psihologia particulară şi, în anume privinţă, unică ce îi este proprie"* (p.486).

[9]Op.,cit.: *"Individuaţie. Noţiunea joacă un rol nu lipsit de importanţă în psihologia noastră. Individuaţia este, în genere, un proces de formare şi particularizare a individului, în special de dezvoltare a individului psihologic ca fiinţă distinctă de ansamblu, de psihologia colectivă. Individuaţia este deci un proces de diferenţiere, al cărei ţel stă în dezvoltarea personalităţii individuale"* (p.487).

[10]Op.,cit.: *"Individuaţia se află mai mult sau mai puţim în opoziţie cu norma colectivă, căci ea este separare şi diferenţiere de general şi constituire a particularului, dar nu o particularitate căutată, ci una întemeiată aprioric în dispoziţia subiectului. Opoziţia cu norma colectivă este însă doar aparentă, căci la o examinare mai atentă, punctul de vedere individual nu este contrar normei colective, ci este doar altfel orientat. Calea individuală nici nu poate fi în opoziţie cu norma colectivă, deoarece opoziţia cu aceasta din urmă nu ar putea fi decât o normă contrară. Calea individuală nu este niciodată o normă. O normă apare pe baza totalităţii căilor individuale şi nu are legitimitate existenţială şi efect vitalizant decât atunci când există, în genere, căi individuale care tind să se orienteze din când în când după normă. Când are valoare absolută, o normă nu slujeşte la nimic. Un conflict adevărat cu norma colectivă apare doar atunci când calea individuală este ridicată la rangul de normă, ceea ce constituie intenţia individualismului extrem"* (p.488).

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

"Se întâmplă rar astfel de conjuncţii cu soarele prieteniei, fiindcă oamenii ori aleargă după fericire cu o femeie şi nu mai e loc în conştiinţa lor pentru alte bucurii, ori sunt obsedaţi de probleme de existenţă, o carieră pe care o urmăresc sau lupta acerbă să nu decadă după ce şi-au atins un scop".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.351)

Trecerea în revistă, actualizarea în conştiinţa de sine a prieteniilor care i-au jalonat existenţa sunt, pentru Petrini, tot atâtea prilejuri de proiecţia a eului pe un fundal pe care şi-l doreşte sigur şi liniştitor.

"La facultate am avut prilejul să mă împrietenesc cu doi colegi, dar repede acest început de prietenie s-a degradat din pricina unui alt treilea, un ins neînsemnat… Da, neînsemnat azi, dar poţi să ştii ce devine mâine

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.351)

Personajul analizează relaţia cu celălalt/ceilalţi în cadrul legăturii de prietenie, în care intervenţia unui individ lipsit de reale calităţi umane poate deregla echilibrul în sensul etic, moral al cuvântului, nu însă şi în înţelesul lui practic, pragmatic.

"Aceşti doi virtuali prieteni ai mei au crezut că pot da şi ei lovitura petrecând mii de ore lângă un astfel de ins… Tocmai ei, care se delectau acasă cu Rimbaud, Verlaine şi Samain… De la o vreme ori de câte ori ne dădeam o întâlnire, era prezent şi omul neînsemnat, prezenţă inexplicabilă la început pentru mine…"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.352)

Ambianţa generată de sentimentul de prietenie deschide calea de pătrundere în lumea ideilor pe baza principiului verificabilităţii: adevărat – fals, valoare – non-valoare, din perspectiva convingerilor personajului[11].

"<<Ce găsiţi voi la idiotu-ăsta?>> <<De ce, mi-au răspuns ei, nu e idiot deloc, are multă intuiţie. Idioţenia e o armă, a adăugat cel la care ţineam eu cel mai mult. Şi el ştie s-o folosească. […] Inteligenţa afişată e orgoliul prostului, a reînceput cel pe care îl preţuiam eu cel mai mult şi aşi fi vrut să fim prieteni…>>"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.352)

Simpla dorinţă de regăsire de sine, prin proiecţie în celălalt, sub forma prieteniei, se transformă în pasiunea de a căuta prietenia. Dorinţa în sine, la început stingheră, străină şi izolată, *"se filtrează într-un număr tot mai mare de elemente psihice"*[12)]. Evoluţia destinului lui Petrini se situează între speranţa *"ca multitudine de forme egal posibile şi îmbucurătoare"*[13] şi problema *"fericirii interioare"* ca *"orientare spre viitor a stărilor de*

[11]Stelian Bălănescu, Pe Urmele Adevărului, Editura Excelsior, Cluj-Napoca, 2001: *"Putem astfel imediat vedea că lumea ideilor se separă din capul locului în două mari teritorii: de o parte domeniul ideilor, care se supun principiului verificabilităţii (adică opoziţiei adevărat-fals), de cealaltă parte domeniul convingerilor, cu geneză şi valoare epistemologică diferită"* (p.127).

[12]Henri Bergson, Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei, Institutul European, Iaşi, 1998: *"De exemplu, o dorinţă obscură se transformă, încetul cu încetul, într-o pasiune profundă. Veţi vedea că intensitatea redusă a acestei dorinţe se datora faptului că iniţial ea apărea străină şi izolată de restul vieţii interne. Puţin câte puţin, dorinţa, la început stingheră, se filtrează într-un număr tot mai mare de elemente psihice, inducându-le propria sa nuanţă; astfel, imaginea individului asupra unui ansamblu de factori se schimbă"*(p.34).

[13]Op.,cit.: *"Speranţa este o plăcere atât de intensă pentru că viitorul, de care dispunem după bunul nostru plac, ne apare sub o multitudine de forme egal posibile şi îmbucurătoare. Chiar dacă din această constelaţie de posibilităţi se va obiectiva cea mai dorită, celelalte vor trebui totuşi sacrificate, iar noi vom fi pierdut deja mult. Ideea de viitor, având în sine o infinitate de posibilităţi, este incomparabil mai fecundă decât viitorul însuşi; de aceea, speranţa este mai plăcută decât posesia, visul – decât realitatea"* (p.35).

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)

conştiinţă"[14)].Fericirea interioară, ca rezultat al proiectării în viitor a stărilor de conştiinţă, eşuează însă. Interioritatea e dominată de sentimentul deziluziei, al stupefacţiei, al ridicolului situaţiei care anulează identificarea cu celălalt.Viitorul ca proiecţie a multitudinii de forme *"egal posibile şi îmbucurătoare"* ţine de ideea de libertate sau mai bine spus de eliberare, fără de care nici n-ar putea exista. Prietenia, ca formă de proiecţie într-o zonă a relaţiilor echilibrate ale conştiinţei de sine, debutează cu simpatia pentru celălalt aflat în situaţie limită echivalentă cu a personajului.

"Simpatia a trecut de la unul la celălalt fără nici o prudenţă şi cred [e vorba aici de judecătorul Ştefan Pop, n.n.] *că acest lucru a fost posibil fiindcă eram amândoi, în acele clipe, doi bărbaţi liberi, eu de Matilda, el de un lucru pe care aveam să-l aflu chiar atuci, o situaţie limită care îl silea deodată să răspundă la o întrebare neaşteptată: ce era el, judecător care aplica legea, sau funcţionar subaltern, şi încă dintre cei umili, al unor şefi ai regiunii?"*

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.353)

Sentimentul de simpatie se transformă într-unul de prietenie, atunci cînd cei doi se întâlnesc cu regularitate, comunică, trec în revistă fapte şi personaje, lucru care constituie, de altfel, o sursă inepuizabilă de uimire, surpriză şi reflecţie.Fericirea ca fapt psihologic e definită de Petrini în opoziţie cu nefericirea ca sursă a amintirilor dezagreabile, ca rememorare a eşecului, a faptului că, fără fericire, totul este întrucâtva pierdut căci lumea ideilor nu poate suplini fericirea ca trăire psihologică.

"Dacă n-ar exista fericirea altora, nu ne-am sinchisi de nefericirea noastră. Amintirile, bombardate zilnic şi sistematic de către cea pe care am iubit-o altădată, sfârşesc prin a se şterge. Dar apare regretul sfâşietor când îi vedem pe alţii trăind în armonie şi sufletul parcă ni se zbate ca într-un sac tolstoian în care e vârât Ivan Ilici înainte de a muri."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.367)

Proiecţia eului pe fundalul peisajului interior al celuilalt, prin prietenie, în speranţa găsirii fericirii interioare, rămâne act neîmplinit. Astfel, în căutările sale, Petrini ajunge să realizeze proiecţia, ca formă a exilului interior, nu în celălalt ca subiect/personaj, ci în celălalt ca discurs narativ . Proiecţia în discurs narativ, în text, prin actul scrisului, generează, de fapt, un discurs dilatat în care conştiinţa de sine, şi existenţa se regăsesc ca linii de forţă capabile să direcţioneze conturarea interiorităţii şi procesul proiecţiei în discurs narativ a personajului literar.

Bibliografie

Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni,* vol.I-III, Ediţia a II-a, Prefaţă de Eugen Simion, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1984;

*

Mihai Şora, *Despre dialogul interior*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995 ;

C.G.Jung, *Tipuri psihologice*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997 ;

Stelian Bălănescu, *Pe Urmele Adevărului*, Editura Excelsior, Cluj-Napoca, 2001 ;

Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*, Institutul European, Iaşi, 1998.

[14]Op.,cit.: *"Fericirea interioară este, ca şi pasiunea, un fapt psihologic izolat ce va ocupa iniţial un pliu al sufletului, câştigând puţin câte puţin, teren. La un nivel inferior, ea poate fi adusă în imediata apropiere a orientării spre viitor a stărilor de conştiinţă. Ulterior, ca şi cum atracţia viitorului le-ar diminua greutatea, ideile şi senzaţiile noastre se succed cu rapiditate sporită; gesturile pe care le facem încep să nu ne mai coste acelaşi efort. Atingând punctul culminant, în stare de fericire extremă, percepţiile şi amintirile noastre se îmbogăţesc cu o calitate inexplicabilă, comparabilă unei călduri sau lumini stranii, care ne este atât de necunoscută încât, în anumite momente, întorcându-ne asupra noastră înşine, ne încearcă uimirea de a fi"* (p.35).

BDD-A22013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:10 UTC)